

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ СТАРШИХ ВІКОВИХ ГРУП

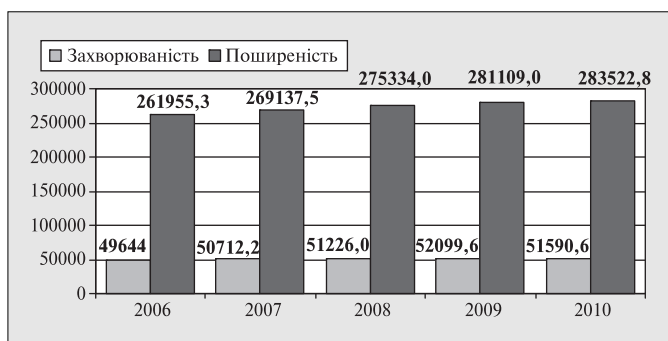
Г.Я. Пархоменко, Г.В. Курчатова, О.І. Авраменко, В.В. Бідний (Київ)
ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України»

Резюме. Наведено дані щодо захворюваності та поширеності хвороб серед населення старших вікових груп у регіональному аспекті. Отримані в ході дослідження дані вказують на погіршення здоров'я населення старших вікових груп і значні відмінності в показниках захворюваності та поширеності хвороб серед даної категорії населення в регіональному аспекті.

Ключові слова: стан здоров'я населення, старші вікові групи, регіональний аспект.

Явище постаріння населення спостерігається у багатьох країнах світу. Україна належить до країн з високим рівнем постаріння населення, який зумовлений складним комплексом чинників і відображає особливості та співвідношення сучасних демографічних процесів, соціально-економічних умов проживання населення [1]. В країні спостерігається стала тенденція в динаміці до зростання чисельності людей похилого віку. У 1991 р. частка населення непрацездатного віку в Україні становила 18,6%, через 10 років (у 2001 р.) – 20,7%, а останнім часом – 23,4% з прогнозованою тенденцією до подальшого підвищення цього демографічного показника [2–4]. Це призводить до поступового збільшення серед населення України питомої ваги хворих з комплексною хронічною патологією, зниженими фізичними можливостями і високим ступенем залежності від суспільної підтримки [5].

Старіння спричинює втрату здоров'я, зниження працездатності, фізичної та психічної активності, знижує опір організму до численних недуг [6].

Рис. Зміни показників захворюваності та поширеності хвороб серед населення похилого віку на всі хвороби за 2006–2010 рр. (на 100 тис. відповідного населення)

Мета роботи – вивчити стан здоров'я населення старших вікових груп як основу для наступних кроків з оптимізації системи охорони здоров'я України.

Матеріали та методи

При виконанні даної роботи за допомогою статистичного методу проаналізовано дані галузевої статистики щодо здоров'я населення старших вікових груп за період 2006–2010 рр.

Результати дослідження та їх обговорення

За даними Центру медичної статистики МОЗ України, у 2010 р. серед осіб у віці, старшому за працездатний, зареєстровано всього 31 млн 750,2 тис. захворювань (у 2009 р. – 30 млн 578,3 тис.), з них зі встановленим вперше діагнозом – 5 млн 777,4 тис.

У 2006–2009 рр. зросли показники захворюваності, а в 2010 р. вони дещо знизилися. Водночас, рівень поширеності хвороб серед населення похилого віку за останні 5 років поступово зріс (рис.).

При плануванні заходів з профілактики та ефективного лікування вікозалежної патології на державному та місцевому рівнях слід враховувати інформацію щодо структури цих захворювань, яка дає уявлення про їх обсяги серед населення. Останні дані за 2010 р. щодо структури захворюваності та поширеності хвороб населення непрацездатного віку в Україні наведені в табл. 1.

Як показано в таблиці 1, у структурі захворюваності цієї групи населення перші три місця посіли хвороби органів дихання (24,3%), системи кровообігу (20,0%), ока та його придаткового апарату (8,8%).

Таблиця 1

Захворюваність та поширеність хвороб за основними їх класами серед осіб похилого віку у 2010 р. в Україні та їх структура

Клас хвороб	Захворюваність		Поширеність	
	на 100 тис. відповідного населення	%	на 100 тис. відповідного населення	%
Усі хвороби	51 590,6	100,0	283 522,8	100,0
Деякі інфекційні та паразитарні хвороби	1213,5	2,35	2150,7	0,76
Новоутворення	8800,6	2,72	1405,6	3,10
Хвороби крові й кровотворних органів та окремі порушення із залученням імунного механізму	204,1	0,40	1340,0	0,47
Ендокринні хвороби, розлади харчування та порушення обміну речовин	1161,5	2,25	12 769,7	4,50
Розлади психіки та поведінки	302,8	0,59	3534,2	1,25
Хвороби нервової системи	1212,8	2,35	3521,6	1,24
Хвороби ока та його придаткового апарату	4526,5	8,77	15 143,1	5,34
Хвороби вуха та соскоподібного відростка	2470,8	4,79	3879,7	1,37
Хвороби системи кровообігу	10 332,9	20,03	147 720,6	52,10
Хвороби органів дихання	12 545,6	24,32	22 937,1	8,09
Хвороби органів травлення	2449,6	4,75	26 743,6	9,43
Хвороби шкіри та підшкірної клітковини	2839,9	5,50	3430,9	1,21
Хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини	3847,7	7,46	17 119,3	6,04
Хвороби сечостатевої системи	3120,4	6,05	10 097,8	3,56
Травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх чинників	3807,9	7,38	4039,0	1,42

У структурі поширеності хвороб перші три місця зайняли хвороби системи кровообігу (52,1%), органів травлення (9,4%) та органів дихання (8,1%).

Структура всіх зареєстрованих захворювань у цей період різнилась від структури захворювань з уперше встановленими у житті діагнозами. Це стосується не тільки їх переліку, але й місця відповідної патології щодо інших класів хвороб. У 2010 р. на п'ять домінуючих класів у структурі поширеності хвороб серед населення літнього та старечого віку разом припало 81,6% усієї патології. Щодо захворюваності цей показник дорівнював 68,0%. При розробці програм збереження та поліпшення здоров'я населення непрацездатного віку на державному і регіональному рівнях слід приділяти увагу заходам проти найбільш поширеної вікозалежної патології.

Тенденції змін основних показників захворюваності та поширеності хвороб стосовно домінуючих

у їхній структурі класів хвороб серед населення похилого віку наведено у табл. 2.

Захворюваність населення непрацездатного віку в цілому зросла з 49 644,4 у 2006 р. до 51 590,6 на 100 тис. відповідного населення (+4,0%) (табл. 2). Серед домінуючих класів хвороб це зростання найбільше зафіксовано щодо хвороб органів дихання (8,7%), ока та його придаткового апарату (2,3%). За цей час найбільше знизився рівень патології, обумовленої хворобами нервової системи (-12,7%).

Показник поширеності хвороб серед населення похилого віку зріс порівняно з 2006 р. на 8,2% (з 261 955,3 до 283 522,8 на 100 тис. відповідного населення). Таке явище спостерігалось щодо усіх класів хвороб, за винятком деяких інфекційних та паразитарних. З провідних класів найбільше зріс рівень поширеності хвороб органів травлення (+11,96%) та системи кровообігу (+7,5%).

Таблиця 2

Динаміка показників загальної та первинної захворюваності населення похилого віку серед найбільш вагомих у їхній структурі класів хвороб у 2006, 2009, 2010 рр.

Провідні класи хвороб за МКХ-10 щодо населення непрацездатного віку	Відносний показник на 100 тис. відповідного населення			Зміни (%)	
	2006 р.	2009 р.	2010 р.	2010 до 2006 рр.	2010 до 2009 рр.
<i>Захворюваність</i>					
Усього	49 644,4	52 099,6	51 590,6	3,92	-0,98
Хвороби органів дихання	11 544,8	13 237,7	12 545,6	8,67	-5,23
Хвороби системи кровообігу	10 331,3	10 479,5	10 332,9	0,02	-1,40
Хвороби ока та його придаткового апарату	4425,9	4486,9	4526,5	2,27	0,88
Хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини	3821,8	3952,3	3847,7	0,68	-2,65
Травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх чинників	3742,3	3587,6	3807,9	1,75	6,14
<i>Поширеність хвороб</i>					
Усього	261 955,3	281 109,0	283 522,8	8,23	0,86
Хвороби системи кровообігу	137 375,5	146 581,4	147 720,6	7,53	0,78
Хвороби органів травлення	238 86,4	26 246,3	26 743,6	11,96	1,89
Хвороби органів дихання	21 522,2	23 682,3	22 937,1	6,57	-3,15
Хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини	16 136,7	17 084,5	17 119,3	6,09	0,20
Хвороби ока та його придаткового апарату	14 555,9	14 959,5	15 143,1	4,03	1,23

У 2010 р. порівняно з попереднім роком більшість показників, які характеризують стан здоров'я населення непрацездатного віку, теж мали негативну тенденцію до зростання. У ряді випадків ці зміни були незначними, що дає надію на стабілізацію окремих показників здоров'я. Якщо поширеність хвороб у людей похилого віку за останній рік зросла на 0,86%, то захворюваність знизилась на 0,98%. Статистичні дані свідчать, що поширеність хвороб за останній рік найбільше зросла серед хвороб органів травлення (+1,9%).

За останній рік найбільше зростання показників захворюваності населення похилого віку спостерігалось щодо травм, отруєнь та деяких інших наслідків дії зовнішніх чинників (+6,1%), хвороб ока та його придаткового апарату (+0,88%).

Поряд із динамікою змін рівнів провідних класів захворювань серед населення непрацездатного віку становить інтерес аналітична інформація щодо регіональних відмінностей вікозалежної патології (табл. 3).

У 2010 р. з 27 регіонів України рівні захворюваності населення непрацездатного віку перевищили загально-

український показник (51 590,6 на 100 тис. відповідного населення) у 9 областях та м. Києві, а поширеності хвороб (283 522,8) — у 6 областях і містах Києві та Севастополі.

За всіма класами хвороб у 2010 р. регіони з граничними значеннями показників розташувались таким чином. За рівнями захворюваності населення похилого віку перші три рангові місця, як і в 2009 р., посіли Луганська (31 336,0) Сумська (32 069,0), Кіровоградська (33 920,4) області при загальноукраїнському показнику 51 590,6,0 на 100 тис. відповідного населення. Останні три рангові місця (25–27) припали на м. Київ (86 126,5), Львівську (71 230,6) та Харківську (64 491,5) області.

За поширеністю хвороб 1–3-те рангові місця посіли Чернівецька (230 011,9), Рівненська (237 616,3) області та АР Крим (239 895,3) при загальному показнику в 2010 р. по Україні 283 522,8 на 100 тис. відповідного населення. На 25–27-му рангових місцях за цим показником були міста Київ (436 483,2), Севастополь (386 823,9) і Черкаська (327 687,1) область.

Таблиця 3

Рангові місця адміністративних територій України за рівнями захворюваності та поширеності хвороб серед населення старших вікових груп відносно відповідних загальноукраїнських показників 2010 р.

Рангове місце	Адміністративно-територіальна одиниця	Захворюваність (на 100 тис. відповідного населення)	Рангове місце	Адміністративно-територіальна одиниця	Поширеність (на 100 тис. відповідного населення)
1.	Луганська обл.	31 336,0	1.	Чернівецька обл.	230 011,9
2.	Сумська обл.	32 069,0	2.	Рівненська обл.	237 616,3
3.	Кіровоградська обл.	33 920,4	3.	АР Крим	239 895,3
4.	Житомирська обл.	34 535,9	4.	Кіровоградська обл.	240 837,0
5.	АР Крим	37 883,6	5.	Сумська обл.	241 470,5
6.	Полтавська обл.	38 727,3	6.	Луганська обл.	242 925,6
7.	м. Севастополь	39 108,9	7.	Запорізька обл.	246 646,6
8.	Донецька обл.	42 337,2	8.	Житомирська обл.	247 866,6
9.	Запорізька обл.	42 415,1	9.	Львівська обл.	256 558,1
10.	Тернопільська обл.	46 263,0	10.	Закарпатська обл.	256 602,2
11.	Хмельницька обл.	46 303,3	11.	Івано-Франківська обл.	257 230,0
12.	Миколаївська обл.	47 008,8	12.	Хмельницька обл.	262 776,2
13.	Рівненська обл.	47 106,9	13.	Донецька обл.	263 952,9
14.	Київська обл.	47 552,8	14.	Волинська обл.	265 502,8
15.	Чернівецька обл.	48 997,4	15.	Тернопільська обл.	267 490,1
16.	Чернігівська обл.	50 672,8	16.	Чернігівська обл.	269 743,5
17.	Херсонська обл.	51 060,9	17.	Миколаївська обл.	273 840,1
	Україна	51 590,6	18.	Херсонська обл.	274 379,1
18.	Волинська обл.	51 923,5	19.	Полтавська обл.	278 181,9
19.	Черкаська обл.	58 055,2		Україна	283 522,8
20.	Одеська обл.	58 434,4	20.	Київська обл.	289 075,5
21.	Закарпатська обл.	60 107,6	21.	Вінницька обл.	311 736,9
22.	Дніпропетровська обл.	61 301,2	22.	Одеська обл.	313 668,2
23.	Вінницька обл.	61 938,0	23.	Дніпропетровська обл.	316 487,6
24.	Івано-Франківська обл.	63 544,7	24.	Харківська обл.	317 690,9
25.	Харківська обл.	64 491,5	25.	Черкаська обл.	327 687,1
26.	Львівська обл.	71 230,6	26.	м. Севастополь	386 823,9
27.	м. Київ	86 126,5	27.	м. Київ	436 483,2

З наведених даних видно, що до проблемних регіонів у 2010 р. за показниками захворюваності та поширеності хвороб серед населення похилого віку належить передусім м. Київ (на останніх 27 рангових місцях), що спостерігалось і у попередні роки.

Висновки

Результати проведеного аналізу свідчать, що за період 2006–2010 рр. зміни у стані здоров'я населення старших вікових груп мають тенденцію до збільшення.

Це стосується рівнів захворюваності на інфекційні та паразитарні хвороби (+4,07%); хвороби крові та кровотворних органів (+14,34%); ендокринні хвороби, розлади харчування та порушення обміну речовин (+10,20%); хвороби ока та його придаткового апарату (+2,27%), вуха та соскоподібного відростка (+3,79%), органів дихання (+8,67%), шкіри та підшкірної клітковини (+11,24%); травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх чинників (+1,75%).

Наведені дані свідчать про серйозність і складність завдань, які постали перед практичною охороною здоров'я. Збереження здоров'я в старості потребує розробки та впровадження відповідних цільових заходів на державному та регіональному рівнях.

Подальші дослідження пов'язані з розробкою заходів щодо поліпшення здоров'я населення старших вікових груп.

Список літератури

1. *Здоров'я людини та демографія. Досвід Європи.* – Світовий банк, 2010. – 72 с.
2. *Здоров'я населення та діяльність галузі охорони здоров'я України в 1990–1999 роках: [статистично-аналітичний довідник] / за ред. В. Ф. Москаленка.* – К.: ЦМС, 2000. – 208 с.
3. *Максимова Т. М. Состояние здоровья и проблемы медицинского обеспечения пожилого населения / Т. М. Максимова, Н. П. Лушкина // Пробл. соц. гигиены, здравоохран. и истории медицины.* – М.: Медицина, 2010. – № 3. – С. 3–7.
4. *Москаленко В. Ф. Фактори ризику для здоров'я – важливий та потужний ресурс у справі підвищення якості здоров'я, збільшення тривалості життя населення / В. Ф. Москаленко // Охорона здоров'я України.* – 2003. – № 1 (8). – С. 5–12.
5. *Населення України. 2009: [демограф. щорічник].* – К.: Держкомстат України, 2010. – 449 с.
6. *Щорічна доповідь про стан здоров'я населення України та санітарно-епідемічну ситуацію. 2008 рік.* – К., 2009. – 360 с.

Аналитическая оценка состояния здоровья населения старших возрастных групп

*Г.Я. Пархоменко, Г.В. Курчатова,
О.И. Авраменко, В.В. Бидный (Киев)*

Представлены данные по заболеваемости и распространенности болезней среди населения старших возрастных групп в региональном аспекте. Полученные в ходе исследования данные указывают на ухудшение здоровья населения старших возрастных групп и значительные отличия в показателях заболеваемости и распространенности болезней среди данной категории населения в региональном аспекте.

Ключевые слова: состояние здоровья населения, старшие возрастные группы, региональный аспект.

Analytical mark of the level of population health of the senior age groups

*G.Ya. Parkhomenko, G.V. Kurchatov,
O.I. Avramenko, V.V. Bidniy (Kyiv)*

The data on disease and prevalence of illnesses among the population of the senior age groups in the regional aspect has been presented. The data obtained during research specifies in population deterioration health of the senior age groups and considerable differences in indicators of disease and illnesses prevalence among the given category of the population in the regional aspect.

Key words: population level of health, the senior age groups, regional aspect.

Рецензент: д-р мед. наук, проф. В.І. Агарков.